

enim diversitas, quæ videtur esse inter Matth. et alios Evangelistas, de veste rubra, quia Matth. eam vocat *coccineam*, Marcus vero et Joannes *purpuream*, facile conciliatur. Quia, licet *coccus* et *purpura*, proprie et in rigore sumpta, diversa sint, ut constat ex Plinio, lib. 9, c. 35 et 36, et lib. 21, c. 8, tamen propter similitudinem coloris interdum unum pro alio usurpatur, et ita in presenti nihil aliud significant, quam vestem rubei coloris, aplam ad ludicram illam regni Christi representationem, quia purpura reges et imperatores uti solebant. Et ita exponit Athanas., in lib. de Pass. et cruce Domini. Ambros. vero, Luc. 23, *chlamydem coccineam* et *purpuream tunicam* distinctas fuisse existimat. Sed id non est necesse, quamvis si verum est Christum omnino fuisse nudatum propriis vestibus, non est incredibile præter chlamydem indutum esse alia veste. Quia chlamys solum erat paludamentum quo principes et milites Romani super arma utebantur.

7. *Mystica in contumeliis Christi significatio.* — Quod attinet ad tertiam rationem hujus mysterii, eodem modo explicanda est quo in aliis fecimus. Nam ex parte eorum qui his injuriis Christum affliciebant, ratio jam explicata est, scilicet ut regno ejus irriderent, simulque ut eum dolore ac dedecore afficerent. Ex parte autem Dei et Christi plura mysteria Sancti Patres considerant, ex quibus Hieronymus, Matth. 27: *Nos*, inquit, *hæc intelligamus mystice, in chlamyde coccinea opera gentium cruenta sustentat, in corona spinea maledictum solvit antiquum: Spinas et tribulos germinabit tibi, Genes. 3; in calamo venenata occidit animalia.* Quod explicans Athanas., ser. de Pass. et cruce Dom., inquit, *dæmonem ignorantem dedisse Christo gladium contra se, quia arundo serpentibus lethalis esse dicitur. Alii in chlamyde rubea dicunt significatum esse imperium quod Christus suo sanguine comparabat. Unde Apoc. 19 visus est veste conspersa sanguine, in qua scriptum erat: Rex Regum, et Dominus Dominantium.* Clemens vero Alex., l. 2 Pædag., c. 8, addit coronam spineam nos prophetice significasse, et typum fidei nostræ fuisse, quod ibi late explicat. Nec dissimiliter Tertul., lib. de Corona milit., c. 14: *Ex spinis*, inquit, *in figuram delictorum, quæ nobis protulit terra carnis, et alia quæ ibi prosequitur.*

DISPUTATIO XXXVI,

In quatuor articulos divisa.

DE CRUCIFIXIONE CHRISTI.

Explicatis omnibus cruciatuum ac ignominiarum generibus, quæ ante latam sententiam Salvator noster passus est, superest ut de ultimo ejus supplicio sermonem instituamus. Duo sunt autem consideranda: primum, id quod pertinet ad crucifixionem ipsam et intrinsecum modum ejus; secundum, de extrinsecis circumstantiis illius.

SECTIO I.

Quam inique fuerit Christus ad crucis supplicium damnatus.

1. Antequam de crucifixione ipsa dicamus, oportet ut de sententia judicis, ac de itinere Christi usque ad locum supplicii nonnulla præmittamus. Primum expediemus in hac sectione. In qua breviter dicendum est, Christum Dominum iniqua atque injusta Pilati sententia damnatum esse ad crucis supplicium, Judæis hoc pertinaciter efflagitantibus. Hoc constat ex narratione Evangelistarum, præsertim Joannis. Unde Petrus, 1 can., c. 2, inquit: *Tradebat autem judicanti se injuste*, id est, permittebat se tradi judici, qui injuste eum judicaturus erat. Advertendum autem est græce legi: *Judicanti se juste*, et sic est sensus diversus, sed non contrarius, scilicet: *Cum pateretur, non comminabatur; tradebat autem*, id est, committebat omnia divino judicio seu Deo, qui justum judicium de se ferebat, non injustum, sicut homines.

2. *Dubium.* — *Responsio.* — Solum potest hoc loco inquiri primo, quid moverit Judæos ut hoc genus supplicii Christo Domino procurarent. Ratio dubitationis est, quia ipsimet dixerunt: *Nos legem habemus, et secundum legem nostram debet mori, quia Filium Dei se fecit*; at vero in tota lege veteri non erat lex quæ hoc genus mortis imponeret. Illi enim altulerunt ad legem latam, Levit. 24, contra blasphemos; sic enim paulo ante dixerant: *Blasphemavit, quid adhuc egemus testibus?* ibi autem non imponebatur pœna crucis, sed lapidationis. Respondetur Judæos ex sola ira et odio optasse hanc mortem Christo, propter majorem acerbiter et ignominiam ejus (ut supra in commentario art. 4 diximus). Unde non postulabant ut juxta legem Moysi

judicaretur, sed juxta morem Romanorum, nec solum ut blasphemus, sed etiam ut reus Cæsareæ majestatis, quia se regem fecerat, et ideo summam et acerbissimam pœnam postulabant. Quia tamen interdum videbant Pilatum propensum ad absolvendum Jesum, suam etiam legem interponebant, et secundum illam etiam esse reum mortis affirmabant. Nam si hoc semel obtinerent, facile existimabant fore ut illud etiam genus mortis quod optabant assequerentur. Notant etiam aliqui, Judæos solitos esse homicidas crucifigere; Romanos vero, famosos latrones. Unde hoc supplicium duplici titulo Barrabæ debitum erat, qui et homicida erat, et latro (ut Evangelium testatur). Quoniam ergo Judæi Barrabam Christo prætulerant, in eum transferendum putarunt esse supplicium, quod illi homicidæ ac latroni debebatur, et ita statim ac illis data est optio, et Barrabam elegerunt, adversus Christum clamare cœperunt: *Crucifige, crucifige.*

3. *Dubium.* — *Responsio.* — *Peccatum Pilati in Christi damnatione levius peccato Judæorum.* — Secundo inquiri potest, quamvis hæc sententia lata in Christum reipsa injusta fuerit, et Judæi ab hac injustitia, et multiplicitate alia malitia odii, invidiæ, etc., excusari non possint, eo quod vel ex malitia, vel ex affectata ignorantia id egerint, an saltem Pilatus possit excusari ignorantia. Videtur enim potuisse excusari, quia secundum allegata testimonia satis videntur probata delicta quæ Christo objiciebantur, quandoquidem infinita erat hominum multitudo quæ hæc testabatur. Et confirmatur, nam Christus dixit Pilato: *Non haberes potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper*; ergo Pilatus, utens hac potestate a Deo data, existentibus legitimis accusatoribus et testibus, potest a culpa excusari. Respondetur nullo modo excusari posse. Fuit quidem peccatum ejus aliqua ex parte levius peccato Judæorum; non tamen potest excusari quin gravissime peccaverit. Et utrumque significavit Christus illis verbis Joan. 19: *Propterea, qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.* Ubi juxta communem expositionem Cyril., Chrysost., August., Euthymii, et aliorum, quam etiam probant Leo, ser. 8 de Pass., et Basil., in Regulis brevioribus, respons. 46; et colligitur ex August., in enarr. Psal. 63, comparatio fit inter peccatum Pilati et Judæorum, et horum gravius esse dicitur quam illius. Deinde ipsemet Pilatus cognovit Christi innocentiam; imo Athanas., ser. de

Pass. et cruce, dicit cognovisse Christi divinitatem, quod difficilius est creditu; tamen de innocentia non est dubium; id enim ipse testatus est, et verbis, et signo lavandi manus. Evidenter etiam cognovit non fuisse legitimas probationes, quia neque ordo juridicus servatus est, nec examinati testes. Denique publica quadam evidentia constabat de Christi innocentia, et Judæos odio atque invidia contra eum fuisse percitos. Peccavit ergo Pilatus, tam in re judicata, quam in modo judicandi, et celeritate ac temeritate ferendi sententiam. Quo loco recte accomodari possunt verba Basil., ep. 37, dicentis: *Si ii, qui rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt adjudicaturi, cortinas obducunt, et spectatissimos quosque ad causæ tractationem advocant, multumque temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem suspicientes, multumque ingemiscentes, judicandi necessitatem deplorantes, quanto magis oportebat, etc.* Et similia legi possunt in Clemente, lib. 2 Const., c. 56. Ad rationem ergo dubitandi jam responsum est.

4. *Fueritne aliqua Pilati potestas in Christum.* — Ad illud vero de potestate Pilati respondetur cum Chrys., hom. 83 in Joann., illa Christi verba permissive esse intelligenda. Itaque non fuit illi data potestas, sed permissa: *Alioquin*, ait Chrysostomus, *si data esset ei potestas, non esset reus criminis.* Sed hoc expositione indiget, quia nomine potestatis intelligi potest, vel facultas, seu vis ad interficiendum, vel jurisdictio, et auctoritas; priorem potestatem habebat Pilatus in Christum, si solum naturales vires humanitatis consideremus. Nam si Christus voluisset potestate effectrice miraculorum uti, non haberet Pilatus vim interficiendi Christum, et ex hoc capite potest illa potestas dici permissa potius quam data, quamvis aliunde vis illa et facultas quam Pilatus habebat per se et suos milites, ad occidendum Christum, non solum permissa, sed data dici potest a Deo, eo modo quo temporalia bona dantur a Deo per providentiam naturalem, quamvis postea homo illis male utatur. At vero, si loquamur de potestate ut dicitur jurisdictionem et auctoritatem superioris, hanc dicunt aliqui habuisse Pilatum non solum permissam, sed concessam, quia erat præses, et Dominus se ei subdiderat; nihilominus vero peccasse, non peccato usurpatæ jurisdictionis, sed peccato abutendi jurisdictione sibi data. Sed verius existimo Pilatum

non habuisse talem potestatem in Christum. Cum enim esset Dei Filius, liber erat, nullique humanæ potestati subjectus, ut dictum est 1 tom., disp. 43, sect. 2. Hoc ergo sensu non potest dici illi data potestas, sed permissa. Quia Christus Dominus nunquam se illi subdidit jure (ut ita dicam), id est volens revera fieri subditus illius, et ut alias haberet jurisdictionem in se. Ubi est enim declarata hæc Christi voluntas, vel quo fundamento fingi potest? De facto vero permisit se tractari ut subditum. Unde etiam ex hoc capite fuit iniqua sententia Pilati, quia fuit in non subditum, quanquam circa hanc circumstantiam potuerit facilius per ignorantiam excusari; non credo tamen fuisse illam ignorantiam invincibilem, quia ab ipsismet Judæis audivit, quod Christus Filium Dei se fecisset, et cum audisset hunc sermonem, magis timuit, et ex ore ipsius Christi audierat ipsum esse regem, non ad modum regum hujus mundi, sed alio excellentiori; audierat etiam multa alia de Christo, quæ illum obligabant, saltem ad expectandum, et inquirendum ut veritatem cognosceret, et quis ille esset quem judicandum sibi offerebant; et tamen propter humanum timorem temere se præcipitem egit, et in illum sententiam damnationis dixit.

5. *Pilati in Christum sententia multis modis injusta.* — Ex quibus tandem colligitur hanc Pilati sententiam multis capitibus fuisse injustam, ex defectu jurisdictionis, ordinis judiciarii, et ex defectu æquitatis. Nihilominus tamen peccatum Judæorum fuit gravius, quia omnis hæc iniquitas ab illis habuit originem; ipsi enim quasi coegerunt illum; unde ii ex odio peccarunt, ille vero ex timore humano. Denique illi majorem habebant de Christo, et de divinis rebus cognitionem, et ideo minus potest eorum peccatum excusari.

SECTIO II.

Utrum Christus crucem, in qua suspensus est, propriis humeris gestaverit.

1. *Christus crucem suis humeris portat.* — Hac in re nonnulla videtur esse diversitas inter Evangelistas. Nam Lucas videtur hoc negare, cum dicit: *Jesum vero tradidit voluntati eorum. Cum autem ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa, et imposuerunt illi crucem portare post Jesum;* et eodem fere modo loquuntur Marc. et Matth. At vero Joannes expresse dicit: *Et bajulans sibi crucem, exivit in eum qui dicitur, Calvariae locum.* Unde

certum de fide est, Christum portasse crucem suam aliquo tempore vel spatio illius itineris. Nam hoc manifeste dicit Joannes. Unde omnes colligunt, ut minimum impositam esse Christo crucem, quando exivit de prætorio, eamque portasse usque ad eum locum in quo Simoni Cyrenensi occurrerunt. Nam, quod eum in via offenderint, Lucas significat illis verbis, *venientem de villa;* ergo usque ad eum locum portavit illam Christus, ut Joannes docet. In quo dicunt Sancti impletam esse figuram Isaac portantis ligna ad sacrificium, Gen. 22; ita Chrys., hom. 84 in Joan.; et August., serm. 71 de Tempore, qui addit, tunc etiam impletum esse illud quod per Isaiam scriptum erat, c. 9: *Factus est principatus super humerum ejus.* Crux enim, quia Christus per illam de dæmone triumphavit, et suam exaltationem meruit (ut dicitur ad Phil. 2), insigne est, et quasi sceptrum regale imperii Christi. Unde eleganter Tertul., l. cont. Judæos, c. 10: *Quis omnino regum insigne potestatis suæ humero præfert, et non aut capite diadema, aut in manu sceptrum, aut aliquam propriæ vestis notam? sed solus novus rex sæculorum Christus Jesus novæ gloriæ et potestatem, et sublimitatem suam in humero extulit, crucem scilicet, ut secundum prophetiam, Dominus exinde regnaret a ligno.* Eadem repetit l. 3 cont. Mar., c. 19. Sic etiam Justinus, Apol. 2 pro Christ., dicit illis verbis, *significatam esse vim crucis, cui Dominus humeros subjecit.* Eadem fere tradit Amb., l. 3 de Fide, c. 4; et eleganter Aug., tract. 117 in Joann.: *Ibat, inquit, ad locum ubi fuerat crucifigendus, portans crucem suam Jesus; si spectet impietas, grande ignominiae documentum; si pietas, grande fidei munimentum; si spectet impietas, videt regem, pro virga regni lignum sui portare supplicii; si pietas, videt regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum, quod figuratus fuerat etiam in frontibus regum, in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant eum gloriatura corda Sanctorum. Dicturo enim Paulo: Mibi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, ipsam crucem suam suo gestans humero commendabat, et lucernæ arsuræ, quæ sub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat.* Sed elegantissime inter omnes Leo Papa, ser. 8 de Pass.: *Traditus, inquit, Dominus sævientium voluntati, ad irrisionem regis dignitatis, supplicii sui jussus est esse gestator, ut impletur quod Isaias Propheta præviderat, dicens: Ecce natus est puer, cujus imperium super humeros*

ejus. Cum ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi converteret potestatis, erat quidem hoc apud impiorum, oculos grande ludibrium; sed manifestabatur fidelibus grande mysterium, quia gloriosissimus diaboli victor, et inimicarum virtutum potentissimus debellator, pulchra specie triumphi sui portabat trophæum, et invictæ patientiæ humeris signum salutis adorandum regnis omnibus inferebat. Ex quibus testimoniis colligi possunt plures rationes ex parte Dei et Christi, propter quas hoc mysterium peractum est. Quibus addi possunt egregia verba Euthym. in Joann.: *Ferebat crucem in humeris tanquam strenuus miles lanceam, qua dejecturus erat adversarium.* Et quæ scribit Cyrill., lib. 42 in Joann., c. 28: *Crucem portat Christus, non sibi, sed nobis transgressoribus debitam; et infra: Hoc singulari, præclarissimoque Christi facinore, ad fortitudinem, roburque animi, quo pati omnia pro pietate velimus, mirum in modum exhortamur. Omnis enim, inquit, qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus.* Et hæc quidem ex parte Christi. At vero ex parte militum et Judæorum imposita est illi crux, quia moris erat ut homines crucifigendi crucem deferrent, ut testatur Plutarch., lib. de Sera Numinis vind. Quocirca ex vi sententiæ latæ, et non solum ex singulari odio, hæc pœna Christo fuit addita. Quod indicavit Euthym., c. 67 in Mat., dicens: *Primum imposuerunt ipsi crucem tanquam condemnato, et bajulans eam exivit.* Nec sunt dissimilia quæ dixit Athanasius, de Pass. et Cruce Dom.: *Postquam Dominus judicatus est, crucem suam sustulit, siquidem judicium subiit et stetit ante præsidem.* Et idem insinuat Chrys., hom. 88 in Joann., illis verbis: *Et ei crucem tanquam reo imposuerunt.*

2. Addendum denique est propter alios Evangelistas, ab eo loco quo Simon Cyrenæus in via occurrit, ei fuisse crucem impositam, ut eam post Christum portaret. Quod duobus modis intelligi potest. Primo, ut non fuerit Christo crux sublata, sed Simon conductus fuerit, ut simul cum Christo illam portaret, et ita intelligit Cajet. verba illa Luc. 23: *Imposuerunt crucem Simoni, ut portaret illam post Jesum. Christus enim (inquit) ferebat illam in anteriori parte: Simon vero in posteriori, et ita ibat post Jesum.* Atque hæc explicatio videtur posse confirmari ex Joanne dicente: *Et bajulans sibi crucem, exivit in eum qui dicitur Calvariae locum.* In quibus significat, usque ad illum locum eam portasse.

Et hanc expositionem confirmant multæ picturæ. Alio vero modo exponi possunt illa verba Luc., occurrente Simone, crucem sublata Christo, illi fuisse impositam, ut eam ferret post Jesum, sive illud, *post*, explicetur in ordine ad tempus, id est, postquam Christus illam portaverat, sive in ordine ad locum, id est, quod Christus anteiret, sequeretur autem Simon portans crucem. Et hoc significant magis verba Evangelistarum: *Angaria-verunt Simonem, ut tolleret crucem ejus, et imposuerunt ei crucem.* Atque est communior Patrum expositio, Hieron., Theophyl., Euthym., Mat. 27; et August., l. 2 de Consens. Evang., c. 10; Origen., tract. 35 in Mat.; et Athanas., orat. de Pass. et cruce Domini. Ratio vero hujus facti verisimilis est, quia Christus, defatigatus cruciatibus, vel deficiebat in via, et interdum cadebat, vel lentius incedebat quam ipsi cuperent, qui vitam ejus cito finire cupiebant, et ne turbatio populi oriretur, et quia erat dies festus, et post illum Sabbathum sequebatur. Fuerunt autem a Deo multa mysteria in hoc facto significata, quæ in prædictis Sanctis legi possunt, et apud Gregorium, lib. 8 Moral., c. 26.

3. *Dubium primum.* — *Figura crucis Christi qualis.* — Inquiri vero potest hoc loco (quod ad ea, quæ diximus, magis explicanda attinet) quanta fuerit crucis magnitudo. De hac re nihil dicunt Sancti antiqui. Quidam vero recentiores, explicantes Evangelia, referunt crucem Christi fuisse longitudinis quindecim palmorum; tantæ vero crassitudinis ut posset pondus hominis etiam proceræ stature facile sustinere. Addit vero Petr. Comest., c. 172 Hist. Evang., quatuor fuisse ligna in cruce: primum rectum, quod fuit prædictæ magnitudinis; secundum transversum, de quo nihil legimus, credendum vero est fuisse alteri proportionatum; tertium fuit tabula, in qua titulus crucis scriptus fuit. Ex quo obiter colligi potest, necessarium fuisse ut in cruce Domini super lignum transversum fuerit aliqua pars ligni recti eminens, in qua titulus crucis configi potuerit, ita ut crucis figura talis fuerit, qualis in Ecclesia depingitur. Quod etiam significare videntur omnes Patres distinguentes quatuor crucis partes, altitudinem, latitudinem, longitudinem et profundum. Omnes enim, et præcipue August., l. 2 de Doctrin. Christ., c. 41, distinguentes has quatuor crucis partes, altitudinem appellant superiorem partem crucis, quæ est super lignum transversum. Verum

est tamen argumentum illud ex titulo crucis desumptum, non satis ostendere figuram crucis per se habuisse hanc superiorem partem. Unde aliqui existimant tantum fuisse instar figuræ litteræ T, quæ erat signum salutis, et liberationis a percussione Angeli, Ezechielis 9, et apud Ægyptios dicitur vitam significasse (ut Ruffinus refert, lib. 2 Histor., c. 29, et lib. 5, c. 17). Ad affigendum autem titulum, poterat aliquod frustum ligni superaddi, et cruci affigi. Sed quanquam hoc ita sit, et res sit incerta, non tamen videtur sine majori fundamento recedendum a communi existimatione fidelium; videtur enim orta ex antiqua traditione, quæ in imaginibus etiam conservatur. Et videtur quoque hæc figura magis accommodata homini cruxifixo, qui corpore similem figuram refert. Denique sæpe homines inverso ordine crucifigebantur (ut de S. Petro communis habet traditio), et tunc necesse erat crucem habere, supra lignum transversum, partem aliquam quæ terræ infingeretur. Quartum lignum crucis dicitur fuisse stipes defossus in rupe in quo infixæ erat crux. Sed de hoc ligno major mihi est dubitatio, quia non video cur non fuerit facilius et firmiter, ipsum lignum crucis in terra seu rupe defigi. Quidquid tamen sit, certum est, quando Christus crucem portabat, solum constasse ex duobus lignis, recto scilicet et transverso.

4. *Dubium secundum.* — *Responsio.* — *Christo crucem gestanti occurrisse matrem in via verisimile est.* — Tandem potest inquiri an verum sit, quod a multis affirmari solet, B. Virginem occurrisse Christo Domino in via crucem portantis. Respondetur hoc in Scriptura non contineri, neque ab antiquis Patribus tradi; non tamen esse rejiciendum. Id enim affirmant S. Bonav., in lib. Medit. vitæ Christi, c. 77; et S. Brigitta, lib. 1 Revelat., c. 10, ubi dicit B. Virginem præsentem affuisse, quando Christus flagellatus est, et quando portavit crucem, et quando fuit cruci affixus; cumque hoc postremum ex Evangelio constet, ex eo potest id, de quo agimus, probabiliter colligi. Quia rumor passonis Christi per Joannem vel alios potuit ad Virginem perferri statim ac comprehensus est. Unde verisimile est, multo antequam damnatus esset ad mortem, Virginem exiisse domo, ut eum videret; vehementi enim amore et dolore angebatur; non ergo fuit difficile ut, audita sententia mortis, statim ad locum supplicii properaret, et in via vel illi occurreret, vel expectaret ut eum conspiceret. Cavendum est tamen ne quis existimet B.

Virginem fuisse inter mulieres illas quæ Christum flebant, ad quas ipse dixit: *Nolite flere super me.* Illæ enim (ut notat Leo Papa, serm. 10 de Pass.) solum movebantur quodam humano affectu quo solet infirmior sexus, etiam pro iis qui digni sunt morte, ad lachrymas moveri; quem non reprehendit Christus, nam licet supernaturalis non esset, erat tamen pius, sed reprehendit earum existimationem. Putabant enim eum coactum pati ut imbecillum, et qui se tueri non posset, et causam mortis non intelligebant, nec peccatum eorum qui eum occidebant, et ideo illis dixit Christus: *Nolite flere me, sed super filios vestros;* hæc autem existimatio in B. Virginem cadere non poterat. Et quamvis summe doleat ac fletet, tamen exterius nullum signum vociferationis aut perturbationis edidisse, sed summa modestia ac constantia dolorem hunc vehementissimum tulisse, putandum est. Unde quod supra Bonaventura dicit, B. Virginem factam esse semimortuam præ angustia, pie interpretandum est, sicut infra dicemus, agentes de crucifixione.

SECTIO III.

An vere Christus Dominus fuerit crucifixus.

1. Non defuerunt hæretici qui negarent Christum Dominum fuisse in cruce positum; sed Simonem Cyrenensem, qui conductus fuit ut crucem ferret, fuisse etiam Christi loco cruci affixum. Ita sensit Basilides, ut referunt Irenæus, l. 1 Cont. hæret., c. 23; Tertull., l. de Præscript. Hæreticor., c. 46; Euseb., l. 4 Histor., c. 8; Epiph., hæret. 2; Augustin., hæret. 4, qui nullum referunt hujus hæresis fundamentum. Potest tamen afferri illud Deuter. 21: *Maledictus omnis qui pendet in ligno;* si ergo Christus in eo pependisset, eum hæc maledictio comprehendisset, quod absurdissimum est dictu. Alii vero hæretici dixerunt quidem Christum positum fuisse in cruce; negarunt tamen fuisse clavem affixum, sed funibus, aut alio modo ligatum. Hunc errorem tribuunt aliqui Anabaptistis. Sed ego non reperio apud Prateolum, vel alium, qui hæresum catalogum conscripserunt; refert autem Prateolus quemdam Joannem Westphalum, hæreticum, in quadam concione de passione dixisse: *Quis scit an funiculis eum alligaverunt cruci?* Fundamentum horum hæreticorum esse potuit, quia apud Hebræos erat mos suspendendi homines in cruce, non tamen clavem affigendi, ut patet ex Deut. 21.

2. *Crucis supplicio Christus afficitur.* — *Mysterium crucis olim prænuntiatum.* — Dicendum vero est primo, Christum Dominum in cruce fuisse positum, ac supplicio affectum; est de fide, quæ primo constat ex historia Evang., et ex Paulo, ad Philip. 2 dicente: *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis;* et 1 Cor. 1: *Prædicamus Christum, et hunc crucifixum;* et plura afferemus in secunda conclusione. Est enim in Novo Testamento frequentissima hæc veritas. Secundo, probari potest ex Veteri Testamento, in quo multis oraculis prædicta fuit hæc veritas. Deuter. 28: *Erit vita tua pendens ante te,* quod de hoc mysterio interpretatur Leo Papa, ser. 8 de Pass.; August., 16 contra Faust. c. 22 et 23; Iren., l. 5, c. 18; Lactan., l. 4 de Vera sapient., c. 18; Tertull., l. Contra Judæos, cap. 11 et 12, qui legit: *Erit vita tua pendens in ligno ante oculos tuos;* et Cyprian., l. 2 ad Quirinum, c. 20. Præterea Psalm. 95 David prædixerat: *Dicite in gentibus quia Dominus regnavit a ligno.* Quanquam enim neque in vulgata editione habeatur particula illa, *a ligno,* neque in hebræis codicibus, tamen olim fuisse particulam eam in Hebræo, et malitia Judæorum expunctam, contendit Justinus Martyr, dial. cont. Triphonem; et ita refert hunc locum Tertull., cont. Judæos, c. 10 et 12; et Leo Papa, serm. 4 de Pass.; Cyprian., l. de Monte Sina et Sion; August. et Arnob., in illum locum; et Ambros., 1 Cor. 15. Ac denique magno argumento est, quod Septuaginta interpretes ita verterint, quanquam Genebr. existimat particulam illam additam esse ab ipsis interpretibus spiritu prophetico, ad explicandum modum singularem quo Dominus regnaturus erat, et tempus ex quo regni possessionem erat obtenturus, scilicet ex quo mortuus est in ligno. Sed verius existimo (quod etiam viri docti censent, ut notavit Pamelius super Tertull.) hanc esse genuinam lectionem illius loci, quam Ecclesia videtur recepisse in illo hymno: *Impleta sunt quæ concinit David fidei carmine, dicens in nationibus, Regnavit a ligno Deus.* Præterea hoc idem mysterium indicatum est a Jerem., cap. 11: *Mittamus lignum in panem ejus,* id est crucem in corpus ejus, quod est panis vitæ, ut exponit Tertull., lib. 3 cont. Marcion., c. 19, et lib. 4, c. 40; et Justinus, prædicto dialogo; et Lact., lib. 4, c. 18; et Cyprian., lib. 2 cont. Jud., cap. 15 et 20; et Ruffinus, in expos. Symboli; et indicant Hieronymus et Orig. in Jerem. Denique in hunc etiam sen-

sum a prædictis Patribus exponitur illud Deuter. 33, ubi Moyses, benedicens Joseph, ait: *Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus, et cornua rhinocerotis in manibus ejus, in illis ventilabit gentes usque ad terminos ejus.* De quo testimonio videri potest Justinus, dicto dialogo; et optime Tertull., l. contra Judæos, cap. 10, ubi dicit cornua rhinocerotis præferre figuram crucis. Unde de eodem mysterio recte intelligitur illud Habac. 3: *Cornua in manibus ejus, ibi abscondita est fortitudo ejus.* Quem locum de eodem mysterio exponunt Hieron. ibi, et Cyprian., dicto lib. contra Judæos, c. 21; August., 18 de Civitat., c. 32; et Euseb., lib. 6 de Demonstrat., c. 15. Et ad hoc videtur alludere Paul., 1 ad Cor. 1, dicens: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Nam in cruce Christi, quæ hominibus infirma videtur, ejus maxima fortitudo relictet. Rationes ad probandam hanc conclusionem petendæ sunt ex dictis supra in commentario art. 4, ubi exposuimus quid moverit Judæos, ut Christum supplicio crucis afficerent; quid vero Deum et Christum, ut tantam ignominiam sustinere voluerit.

3. Quocirca nihil huic veritati repugnat locus ille Deut. 21. Primo, quia, ut Paul. ait, ad Gal. 3, tanta fuit Christi charitas, ut nos redemerit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Unde August., lib. 14 Contra Faust., c. 2 et 12, refellens Fausti hæresim, qui propter hunc locum librum Moysis rejiciebat, sic inquit: *Aufert Christus de maledicto maledictum, quomodo de morte mortem, et de peccato peccatum.* In Christo ergo nihil aliud est illa maledictio quam mors, vel pœna peccati non proprii, sed nostri. Et eandem responsionem habet idem August., contra Adimantum Manichæum, c. 21. Secundo addendum est ex Hieron., ad Galat. 3, et Tertull., lib. contra Judæos, cap. 31, litteralem sensum loci Deut. 21, esse, maledictionem illam ferri in eum qui propter merita delictorum suorum suspenditur in ligno, quia non pati pœnam, sed esse dignum pœna, invisum est Deo; et eandem expositionem amplectitur Epiph., hæret. 66; et colligi potest ex ipso contextu, sic enim incipit: *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum est,* etc. Idque recte confirmat Hieron. Nam si Mardocheus injuste suspenderetur in ligno in quo justus fuit suspensus Aman, aut si tres pueri apud Daniele cruci affigerentur, quia non adorabant idola, nullo modo ad eos pertinuisset hæc maledictio. Juxta hanc ergo expositio-